

Riktlinjer för kommunal namnsättning i Oxelösunds kommun

Fastställt av Miljö- och samhällsbyggnadsnämnden 2008-12-16 § 127

Del av karta över S:t Nicolai socken upprättad år 1677 av Anders Andersson

RIKTLINJER FÖR KOMMUNAL NAMNSÄTTNING I OXELÖSUND

Riktlinjerna har upprättats av kommunens namngrupp som stöd i arbetet med namnsättning och baserar sig till stor del på uppgifter i boken "Ortnamn. Namngivning och namnskick i kommunerna". Boken har tillkommit på initiativ av Kommunförbundet och är avsedd att utgöra information till politiker, tjänstemän och andra som är intresserade av namnfrågor.

Exempel på vem som i olika fall har befogenhet att sätt namn:

Områden/objekt	Beslutsfattare	Författning e d
Stadsdelar, vägar, gator, allmänna platser inom detaljplan, kommunala verksamheter, anläggningar och fastigheter	Kommunen*)	Enligt praxis
Belägenhetsadresser	Kommunen*)	Lag om lägenhetsregister
Postadresser	Posten Sverige AB	Enligt praxis
Kvarter (i fastighetsregistret)	Kommunen*)	Fast. reg. Förordningen
Vägar och gator utanför detaljplan och vägar inom storkvarter	Väghållaren i samråd med kommunen*)	Enligt praxis
Trafikplatser och rastplatser vid allmän väg	Väghållningsmyndigheten i samråd med kommunen	Enligt praxis
Naturreservat och kulturreservat	Länsstyrelsen eller kommunen	Miljöbalken
Län	Regeringen	KM:s kung.
Kommuner och landstingskommuner	Regeringen	Lag om rikets indelning
Trakt (i fastighetsregistret)	Lantmäteriverket	Fast. reg förordningen
Stift	Kyrkomötet	Kyrkoordningen
Församlingar, pastorat, kontrakt, kyrkliga samfälligheter	Stiftstyrelsen	Kyrkoordningen
Järnvägsstationer	Banverkets järnvägsinspektion	Förordn för Banverket

*) I Oxelösunds kommun är det Miljö- och samhällsbyggnadsnämnden som beslutar i kommunala namnfrågor. För att funktionella, språkliga, kulturella och andra aspekter skall kunna beaktas, har nämnden till sitt förfogande en namngrupp.

Ortnamn

Med ortnamn avses en benämning på en viss bestämd lokalitet. Ortnamnens primära syfte är att orientera oss i vår omgivning. Detta är viktigt för oss alla och speciellt för räddningstjänsten, polisen, posten, taxi mfl. Behovet och bruket av ortnamn är lika gammalt som kulturlandskapet i sig. De är präglade av sin tid och en del av ortens historia. Gamla ortnamn bör få leva och vara en källa till kunskap och inspiration för ny namngivning.

Enligt **kulturminneslagens kap 1, § 4** gäller fr o m 2000-07-01 följande bestämmelse (hänsynsregel=ej tvingande): *Vid statlig och kommunal verksamhet skall god ortnamnsed iaktas. Detta innebär att*

- *hävdudda ortnamn inte ändras utan starka skäl,*
- *ortnamn i övrigt stavas enligt vedertagna regler för språkighet, om inte hävdudda stavningsformer talar för annat,*
- *påverkan av hävdudda namn beaktas vid nybildning av ortnamn och*
- *svenska, samiska och finska namn så långt möjligt används samtidigt på kartor samt vid skyltning och övrig utmärkning i flerspråkliga områden.*

Namn som godkänts för offentlig kartproduktion skall även i andra sammanhang användas i sin godkända form.

Inom ortnamnsforskningen vedertagen indelning av ortnamn:

Bebyggelsenamn	Namn på städer, samhällen, byar, gårdar, stadsdelar, byggnader och anläggningar.
Naturnamn	Namn på naturföreteelser såsom sjöar, vattendrag, berg, öar och skogar.
Ägonamn	Namn på åker och äng.
Artefaktnamn	Namn på "konstgjorda" föremål såsom broar, stängsel, portar och grindar.

De viktiga ortnamnen på kvarter, gator och vägar, gång- och cykelvägar, rondeller, torg och broar bör få bilda egna grupper och förtecknas i à jour-hållna register.

Exempel på olika karaktärer av ortnamn:

Kollisionsnamn	Likalydande namn inom kommunen eller annat avgränsat område.
Förväxlingsnamn	Namn, lätta att förväxla i ljud eller skrift.
Kategori- eller gruppnamn	Namn i samma kategori t ex svampar fåglar, författare.
Memorialnamn	Namn som sätts till minne av en person t ex Bellmansgatan (där Bellman föddes) medan Bellmansgatan på andra platser kan tillhöra t ex kategorin författare.

Ortnamnsarkiv och ortnamnsspecialister som kan ge råd i frågor om ortnamnsvård
DIALEKT- OCH ORTNAMNSARKIVEN är en myndighet som sammanför olika arkiv med växlande uppgifter. Av dessa är det Ortnamnsarkivet i Uppsala (OAU) som har bl a Södermanlands län som undersökningsområde. Arkiven samlar in, bevarar, bearbetar, utger material och lämnar råd om ortnamn.

Övriga myndigheter och kontaktpersoner i ortnamnsfrågor :
Språk-och folkminnesinstitutet, Uppsala
Lantmäteriet i Gävle,
Riksantikvarieämbetet, Stockholm

Principer för namnsättning av gator, vägar, allmänna platser etc.

- 1 Det är viktigt att namngruppen kopplas in så fort som möjligt, t ex vid projektering av nya områden. Ofta förekommer det att provisoriska namn börjar användas redan i projekterings- och planeringsskedet och blir så inarbetade att det blir svårt att ändra och anpassa dem till kommunens vedertagna namnsättningsred.
- 2 Kommunen bör vara observant på risken att med t ex ett gatunamn eller annat ortnamn gynna affärs- eller andra intressen.
- 3 Tag om möjligt till vara de gamla namn som redan finns t ex inom ett område som skall exploateras. Det finns ofta möjlighet att bygga upp en namngrupp kring ett eller flera av de kända gamla namnen. Ortnamnens betydelse som bärare av ett historiskt kulturarv får inte åsidosättas.
- 4 Kollisionsnamn och förväxlingsnamn inom kommunen eller närliggande platser i övrigt skall undvikas med tanke på förväxlingsrisken t ex vid uttryckningar med ambulans, brandkår, polis etc. Exempel Näsuddsvägen och Nötuddsvägen.
- 5 Vid användning av kategorinamn bör man välja en namngrupp med tillräckligt många lättbegripliga, lättstavade och ej allt för långa namn. Det bör även finnas plats för utökning av antalet namn vid eventuell utbyggnad eller ändring av området i framtiden.
- 6 Memorialnamn. Det finns en oskriven regel att man aldrig skall använda levande personers namn. Personen i fråga bör dessutom ha en viss anknytning till gatan eller området ifråga. Personnamn som kategorinamn är däremot mycket vanligt t ex inom ett område där man använder kategorin "kända författare" e d.
- 7 Likartade namn på olika sorters objekt kan ge oavsiktliga och oönskade associationer och bör undvikas, speciellt om de inte är lokaliserade i direkt anslutning till varandra.
- 8 Ändring av namn på gator kan bli nödvändigt att göra vid planändringar, förväxlingsrisk etc, men bör om möjligt undvikas. Det medför ofta kostnader och besvär med adresser för boende och andra.
- 9 Ortnamnen och gatunamnen skall vara funktionella, lokaliserade samt lätta att uppfatta, lätta att uttala och lätta att skriva. Vid användning av personnamn, yrkesnamn, vänortsnamn eller andra utländska ortnamn är det speciellt viktigt att tänka på detta. Dessutom får namnen inte vara löjliga eller frånästötande.

Skrivregler

Det är viktigt att ortnamn på skyltar, i handlingar, på kartor och i information följer gott svenskt språkbruk eftersom myndigheternas sätt att skriva ofta bildar mönster för andra språkbrukare.

Stavning

- 1 Ortnamnens stavning bör i princip följa reglerna för nutida svensk stavning. Det historiska värdet ligger i namnet - ej i stavningen.
- 2 Logotyper eller privata skrivsätt av namn bör ej få förekomma på allmänna skyltar eller i löpande text utan bör normaliseras.
- 3 Namn på kungligheter normaliseras: Oskarshamn, Drottning Kristinas gata, Hertig Karls väg.
- 4 Övriga personnamn skrivs i regel efter namnbärandens eget sätt att stava: Carl Larssons väg, Warfvinges väg. Dock bör man tänka på att prioritera lättstavade namn och namn som är lätta att uttala.

Stor/liten bokstav

- 1 Efter det första ledet skrivs de led som inte är egennamn med liten bokstav.
Ex: Stockholm-Skavsta flygplats, Oxelösunds vårdcentral, Thams väg.
- 2 I flerordiga gatunamn de led som utgör egennamn stor bokstav Ex: Gamla Oxelösundsvägen.
- 3 Efter Norra, Södra, Östra, Västra samt Stora och Lilla i gatunamn används traditionellt stor bokstav: Södra Malmgatan. Denna regel är dock obligatorisk endast om det är ett egennamn som följer.

Bindestreck

- 1 Dubbelnamn med bindestreck: Hasselö-Bergö
- 2 Dubbelnamn utan bindestreck: Mellersta Vitholmen

Accent

Ord som har accent i andra sammanhang skall ha det även på skyltar och liknande: Palmtorps allé.

Förkortningar

Förkortningar får endast användas på skyltar eller i sammanhang där utrymme inte medger annat.

N	norra	L	lilla
S	södra	St	stora
Ö	östra	hpl	hållplats
V	västra	jvstn	järnvägsstation
		k:a	kyrka
		G:a	gamla

S:t (sankt) och S:ta (sankta), som kan användas i alla sammanhang.

Genitiv

- 1 Ortnamn som slutar med konsonant har **s i genitiv** (oavsett om konsonanten uttalas eller ej): Stjärnholms kyrka, Oxelösunds skärgård.
- 2 Ortnamn som slutar på vokal har **s-lös genitiv** när de ingår i så kallade "fasta förbindelser" (bildar ett nytt namn eller en stående benämning) : Aspa gård.

Flerledade sammansättningar

- 1 De flesta sammansättningar har s som sammansättningsfog: Björntorpsvägen Ljungholmsvägen. Även ortnamn där efterleden börjar på s har s som sammansättningsfog: Skogsstigen.
- 2 Förled som slutar på s, x har inte s i fogen: Saxvägen, Thorsgatan.
- 3 Förled som slutar på vokal har i allmänhet inte s i fogen: Oxelögatan, Bragegatan, Femörevägen.
- 4 Sammansatta förleder som i grundformen slutar på a har i allmänhet antingen s eller e i fogen: Snöskatevägen. Många gånger är valet fritt.
- 5 Sammansatt förled som slutar på e kan förbli oförändrad eller få s i fogen: Femörevägen.

Sammansättning med geografiska namn

- 1 Enkla geografiska namn saknar oftast sammansättningsfog: Aspaleden, Sundavägen.
- 2 Sammansatta geografiska namn som slutar på konsonant skall i allmänhet ha s som sammansättningsfog: Oxelösundsvägen.
- 3 Sammansatta geografiska namn som slutar på vokal behåller i allmänhet sin grundform: Jogersövägen.
- 4 Geografiska namn i bestämd form förlorar vid sammansättning vanligen den efterställda bestämda artikeln: Grönviksvägen.

Sammansättning med personnamn

- 1 Förled med enkla personnamn som slutar på konsonant får oftast s i sammansättningsfogen: Thorsgatan.
- 2 Personnamn som slutar på vokal har sällan s i fogen: Floragatan.
- 3 Sammansatta personnamn ska nästan alltid ha s i fogen: Söderkvistsvägen.

Val av efterled vid namnsättning av gator och vägar

Valet av efterled vid namnsättning av gator och vägar etc varierar ofta, även gator inom samma område. Variation av efterlederna kan bidra till vägnamnens möjlighet att vara orienterande. Det är dock en fördel om man kan skapa riktlinjer för när den ena eller de andra efterleden skall användas.

Provkartan på befintliga efterleder som används i landet är stor. Exempel: -gatan, -vägen, gränden, -slingan, -promenaden, -backen, -leden, -stråket, -stigen, -gången, -liden, -kroken, -kleven, -rappan, -platsen, -torget....

Riktmarke för användning av efterled vid ny namnsättning av gator och vägar i Oxelösunds kommun

Efterled	Användningsområde och typ av väg eller plats
allé(-n)	Väg kantad av trädplanteringar.
backe (-n)	Kort väg med stark lutning.
bana(-n)	Väg byggd på en plats där en järnväg tidigare funnits.
brink(-en)	Kort väg med stark lutning.
bro(-n)	Väg byggd över vattendrag eller utmed kaj.
gata(-n)	Stadsgata i centrala delen av Oxelösund.
gränd(-en)	Smal, kort gata i stadsliknande miljö.
gång(-en)	Körbar GC-väg inom ett storkvarter eller liknande bostadsområde.
led(-en)	Förbindelse mellan platser.
plan	Större öppen yta i gatumiljö. Kan innehålla parkeringsplatser bussterminal etc.
plats(-en)	Torgliknande öppen plats i gatumiljö.
promenad(-en)	Väg i park eller parkliknande miljö.
rondell(-en)	Cirkulationsplats
slinga(-n)	Väg utformad som slinga.
stig(-en)	Väg inom fritidsområden.
stråk(-et)	Cykelvägar
torg(-et)	Plats som används, har använts eller är möjligt att använda för torghandel.
väg(-en)	Varierande typ av väg.

Adressnumrering

I Oxelösund är det Miljö- och samhällsbyggnadskontoret, som ansvarar för adressnumrering.

Det är viktigt att såväl gatu- och kvartersnamn, som adressnumrering och skyltning sker så snart som möjligt när ett nytt område skall exploateras, så att rätt adresser kan användas direkt av byggherrar och andra berörda.

System för adressnumrering i Oxelösunds kommun

Adressnummersystemet skall vara konsekvent och bidra till ett orienterande namnskick i kommunen. Det är av betydelse även för att andra system i samhället skall fungera väl tex för posthantering, datumparkering etc.

Huvudregler som tillämpas i Oxelösund:

- 1 Den vänstra sidan av en gata tilldelas udda och den högra sidan jämna adressnummer.
- 2 Återvändsgator och entrégator numreras utifrån och in i området.
- 3 Adressnumrering av gator och vägar, som passerar genom bebyggelse, börjar i regel från det håll man kommer in i området, räknat från närmsta huvudort.
- 4 I ett större gatunät påbörjas adressnumreringen i den ände av en gata som är mest centralt belägen eller där det på annat sätt känns naturligt att gatan eller området börjar t ex där en mindre gata utgår från en större.
- 5 Även gator som saknar tomtutfarer bör ges namn och adressnummer med tanke på eventuella framtida förändringar och på betydelsen vid datumparkering och för orienteringen t ex vid trafikolyckor etc.
- 6 I områden, där man kan tänkas få en tätare exploatering i framtiden, kan det vara lämpligt att reservera adressnummer för kommande behov.
- 7 Om förtätning sker inom ett redan bebyggt område, är det ibland nödvändigt att nya adresser tillskapas genom användning av bokstäver efter adressnumret (ex 24A, 24B etc).

- 8 För att erhålla bra korrespondens mellan jämna och ojämna adressnummer, kan det ibland vara lämpligt att hoppa över vissa nummer på den ena sidan av gatan.
- 9 Adressnummerskylt skall sättas upp vid entrén och bekostas av fastighetsägaren. Skylten skall vara tydlig och fullt synlig från gatan.
- 10 Inom storkvarter, fritidsområden eller liknande där det är svårt att följa huvudreglerna för adressnumrering är det viktigt att orienteringstavlor sätt upp vid entrén till området och att informationen följs upp med orienterade skyltar inom området.
- 11 Gatuadressen är viktig för orienteringen, varför det kan vara nödvändigt att ge adressnummer även till platser med servicefunktioner såsom skyddsrum, pumpstationer, kvartersgårdar, lekplatser etc.

Skyltning

För vår orientering i samhället används dels skyltar med gatu- och vägnamn, adressnummer och ibland även kvartersnamn och dels lokaliseringmärken för vägvisning enligt vägmärkesförordningen.

Vägvisning

Väghållaren ansvarar för att vägar skyltas upp. Det innebär att Oxelösunds kommun svarar för en stor del av vägvisningen inom sina gränser. För att erhålla en konsekvent vägvisning till mål som berör flera väghållare är det angeläget med samråd mellan parterna.

Gatu- och vägnamns skyltning

I Oxelösund används skyltar med svart text på vit botten. Namnskyltarna är ibland kompletterade med de adressnummer som förekommer utefter gatan. Skyltarna uppsättes på stolpar eller på husfasader i gatans eller vägens båda ändar och ofta på båda sidorna av gatan eller vägen. Skyltarna skall vara utformade och färgsatta så att de är lätta att upptäcka och läsa.

Kulturminnen - konstverk

Kulturminnen bör vara skyltade med namnet på föremålet och gärna med kort beskrivning av detsamma. Skyltning görs av kommunen, länsstyrelsen, läns museet eller riksantikvarieämbetet. Vissa städer har skyltar med byggnadsår och ibland även med namn uppsatta på sina kulturhistoriskt intressanta hus.

Rondeller

Olika sätt att placera och utforma skyltarna vid de namnsatta rondellerna prövas ur trafiksäkerhets- och estetiska synpunkter.

Broar

Våra namnsatta broar i Oxelösund saknar skyltar. Av trafikskalet men kanske främst av kulturella och turistiska skäl skulle dock namnskyltar och skyltar med historik vid broarna fylla en viktig funktion.

Cykelvägar

Cykelvägar bör namnsättas och skyltas.